

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, HT 1893
: L 40:89 B /

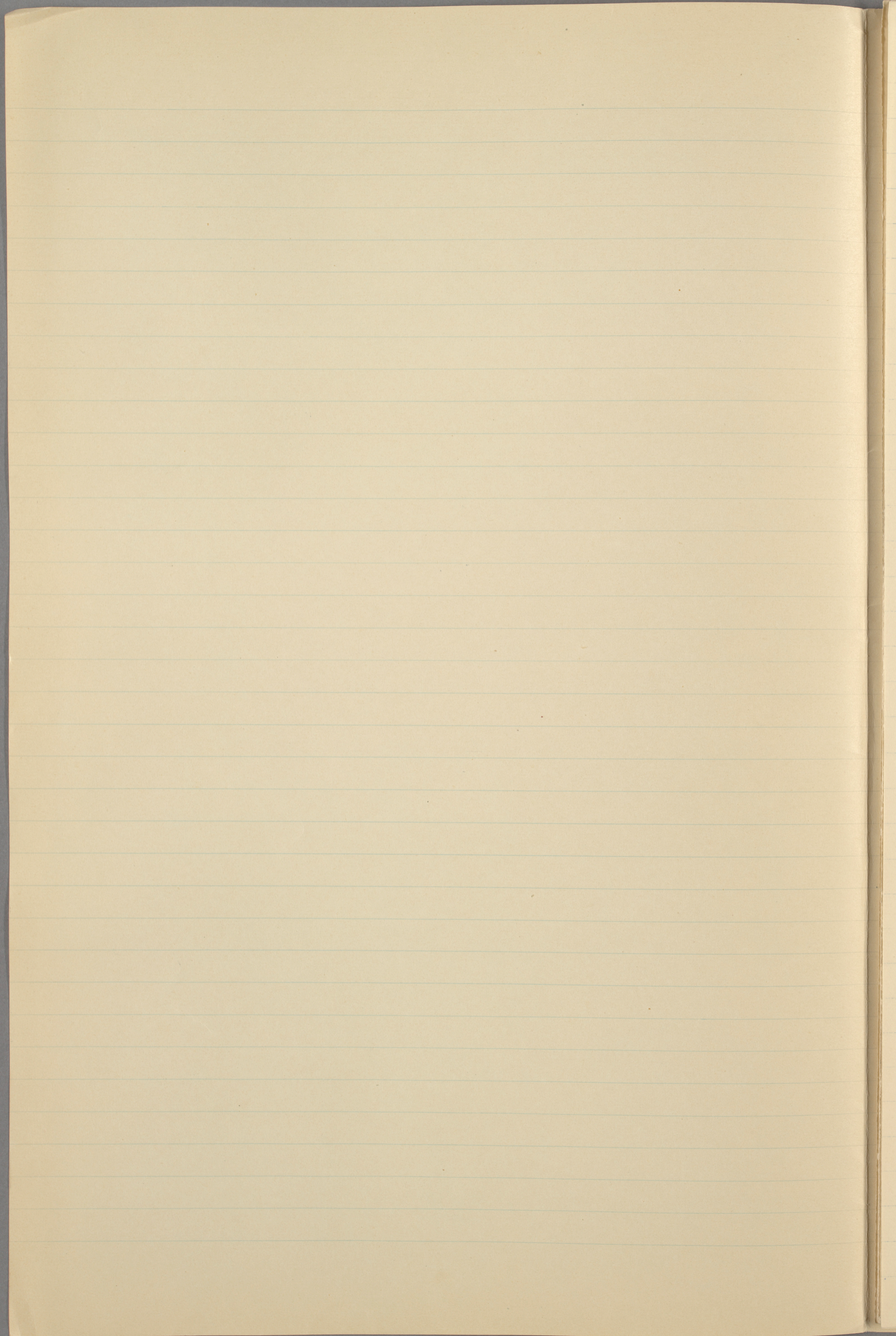
Rydberg, Viktor,

HS L 40:89 B

National Library
of Sweden

Nº 5

Under de föregående fyra föreläsningarna har jag behandlat den national-
engelska konstens uppkomst och utveckling under den 2da hälften af 1700-talet.
Jag har nu att öfvergå till det materialistiska historia i det 19de århundradet,
och början där med Englands gamla Frankrike.

Medan den en national konst med utgångspunkt i Hogarths arbetade sig fram i det mäktiga öriket, hade i Frankrike utbildat sig en konstriktning, som är känd under namnet rokoko. ^{Den franska stilen} Frankrike hade under hela det 17de århundradet och ett godt stycke in i det 18de behärskat af den italienska renässansstilen, ~~men i sin~~ i den afart af deusanerna, som kallas barocken, en prig, pompös teatralisk stil, hvars symbol den stora allongeperuken kan sägas vara, en stil, som står i auktig harmoni med ^{anden} Ludvig XIV i Ludvig XIV^s regering och världshärdning, och med lipst och ceremonium vid hans Hof.
^(Rokokosten är) En dotter af denna stil, barockstilen, är men en motsparstilig dotter, som följer sina egna, åt det lätt färdiga viktade nycker är rokokon. Anorna äro högare. Låt oss följa stamträdet! Rokokon dotter af barocken, barocken dotter af bravour- och schablonrenässansen, denna åter dotter af högrenässansen, ^{förmädlaren} representerad af Raphael ^{Leonardo de Vinci} och Michel Angelo; denna åter dotter af den härliga ungrenässansen med representanter sådana som Masaccio, de båda Lippi, Sandro Botticelli, ^{Doménico} Thirlandajo, Luca Signorelli, Andrea Mantegna. Ungrenässansen i sin ordning är fortärdotter af den hednisk-romerska konsten under Cesarernas tid, och denna var naturligen var en ärling af och en ^{en afslutning} afslutning af den grekiska konsten sådana denna blomstrade i Fidias dagar och i Apelles.

Rokokon tillhör mildes, äro med afseende på sin örd, hvar man kan kalla den traditionella konstriktningen som stolt öfver sina goda antika anor, här ^{behärskat Europa med nästan oinskränkt makt} alltsedan medeltidens rest kyrkliga och på samma gång folkliga konst började vinnas, behärskat Europa med närstan oinskränkt makt. Uppror mot denna makt äro naturligen ett förkonnit, uppro, under vilka det nationella och på samma gång det folkliga elementerna skaffat sig left, gust och betämpat, på nya lokala områden, den traditionella riktningen, som efter hand hade blifvit en konst för hofven och hofadden. Det fr största och shickelsedigraste af dessa uppro var har jag föregående temien redogjort, dä jag skildrade den

29/9. 93.

Min vän paleontologen, forskaren i de geologiska åldrarnes växt- och
djurformer, sade mig farväl, sedan vi tillbragt ett par af höstkärlens
timmar vid min arbetslampa under samtal om ^{i ämnen, som riva} ~~hans vetenskap~~
hans vetenskap.

Jag satt ensam och åhörde vägnets vemodiga och likväl pitka dorr mot
fönsterrutorna.

holländska nationella konsten, 1600-talet holländare. Ett det bästa bevis på den traditionella riktningens styrka är, att tillkommit ~~de~~ denna originella holländska konst, representerad af mästrare m. d. som Frans Hals, Rembrandt, Jan Steen, Hobbema, Vermeer och hundra andra målarsnittet, dock slutligen måste duka under. Kom vi på 1700-talet senare hälft det engelska uppröret med Hogerdt och Gainsborough i spetsen, hvilket dock upplörde sig, kan man säga, genom en parlamentsakt, ett modus vivendi, ett freds-fördrag, förklarligt i sin Josua Reynolds, som var en traditionens beundrare, ^{men på samma gång} och en äkta nationalengelsk konstnär tillika.

Jag kände dock en ny rocokkon, som en ^{datter, nästan} motsämlig och lyckfull datter af renässans-traditionen. Det motsämliga hos henne be-rodde därpå, att hon i själva verket kände sig national, om också icke folklig, äfven hon. Hafslin var hon virveligen, hon som modern, men hon kände sig ha franskt blod i ädrorna ^{mer än} italienskt. I själva verket är det franska lynet hos henne till den grad, genseint, att man icke med orätt kan beteckna rocokkon som en fransk-national stil, ehuru icke en folkligt-national fransk stil. ^{Reynolds} Hon öppnar virveligen icke de traditionella formerna, men hon behandlar dem nyckfullt, lekfullt, med en lättfärdighet, inför hvilka de äkta klassicisterna, de äkta traditionsmännen måste gripas af harna och föras oviga.

I själva arkitekturen ~~kom~~ ^{visar} arkitekturen, denna allvarsamma och praktiska gren af konsten, visar rocokkon detta lättfärdiga lynet. Det konstruktiva i byggnaden ^{öppnar} hon med dekorativa element. Hon tilskapar pelare och pilastrar, som inglän ingenting, och gäflar, som skjuta hög upp i luften, men ha ingenting bakom sig. Byggnadens vägräta linier böjas och brytas, utan att man kan upptäcka någon annan orsak till det än jäktaudet efter det piltrosta, efter lekar med lys och skuggor. || I ornamentiken bibehållas många renässansmotiv, men bletalet för vandlar till smäckformiga figurer, med hvilka ^{rocokkon} sammansätter frukt och blomstergirlander, skålar skålar och band prydnader, facklor, ym-nighetshorn, byttor, vaser, mejslor, masker, draperier, toppar, prisar o.s. v. g. linen i Rummen dekoreras i relief stuckor. ^{med} reliefer i stuckor förgyllda eller färgade på guldgrund och de med ramar omgifna vägg form fyller med

29/9. 93.

29/9. 93.

29/9. 93.

5

5

filosofi gifvit sitt obegräppligt naiva svar: hos de lägre klasserna, särskildt hos dem, s. lepra fjärran från den allt fördärfvande civilisationen i dagligt umgänge med naturen. Då man kände den häfvelse Rousseaus skrifter väckte, skulle man tro, att rokokokonsten, om den kunde nås till jorden, skulle finna sin besegrare i en folkligt nationel fransk konst, s. hemtade sina ingifvelser och ämnen ~~ur~~ ^{särskildt} ur bondens och arbetarens lif. Men ödet ville helt annorlunda. Rokokokonsten varit visserligen nägon till jorden; men segraren var en helt annan än man kunde vänta. Segraren var Rom, det gamla hednisk-republi-
säkert det hägrade hos dem, som studerat Tacitus och Livius.
kanska Rom. Segraren var ~~en~~ ^{en} ~~nyrenässans~~, ~~en~~ ^{en} med förakt för den renässans, ~~ur~~ ^{slags} från hvilken rokokon ledde sina närmaste anor, vilka vara ingenting mindre än hjälpa den hednisk-antika konsten hjälp, Greklands och Romers republikanska konst, pånyttjidd för att predika friheten, dygden, fosterlands kärleken för Frankrikes unge republikaner.

Revolutionen var nu inne, monarkien och kättad öfver ända, lämningarna af feodalismen utrotade. De män och ungdomar, s. ^{förde} ~~ledde~~ den revolutionära rörelsen ledare, hade utgått ur latin-
skolorna, var förtrogne med Romes häfdatecknare och skaldar, hade svärmat vedan om gossar för Brutus, för Graccherna, för den yngre Kato. Det var då gifvit, att, nästan ordet republik var uttaladt, de skulle taga den romerska republiken till förebild. ^{i Frankrike} Männan kallade sig romare och spelade romare med kvar-
de sälls. pyggnar med stor spänning och kastade sina benkläder i vägen.
andra på fulla allvaret. Barnen fringo grekiska och romerska namn. Paris var Rom vid Seinen. Den kafeer kallades portiker. Frantiscanen, kastade bort styfkiortlarne, ~~blet~~ draperade sig i kvinromerska, ^{hvit} funiker och, fäste håret, opudradt i en grekisk knut och band sandaler på fötterna. De

De bildande konsterna togo naturligtvis samma värddning. ||
Den man, som på den område genomförde revolutionen, var Jacques-Louis David.

Jacques-Louis David föddes år 1748 i Paris. Han hade i Rom under flere år studerat först de italienska naturalisterna, därefter den antika, d. v. s. den hednisk-romerska konsten. När revolutionen

29/9. 93.

29/9. 93.

Konsten och hvad han väntar af Konsten framtid. I ett tal, som han höll år 1792 i nationalförsamlingen ^{fr gör} ~~uttalar~~ han följande konstnärliga trosbekännelse: "Allt för länge hade tyrannerna fäst sin tankarne i uppmantlat sedernas tygellörke. De ^{är} fräcka ju ridda för dygden, tillkommed när hon blott framstiller med penel eller måjstet. Konsterna skulle vara till, menade ^{tyrannerna} ~~de~~, för att tillfredsställa ärelystraden och ~~su~~ hughskottan hos några sybariter, s. satta till halen i guld. Despotiska korporationer föll o smilket fingret inom den tränga kretsen af nica egna tankar, o bannlyste enhver, s. ville främskrida för moralens o filosofiens höga idéer... Men Konstens uppgift är att efterlikna naturen i det, hvori hon är skönast o fullkomligast. Konstens minnesvärder ha uppnått sitt mål icke endast därigenom, att de smeka ögonen, utan därigenom, att de tränga in i själen och göra på andan ett djupt intryck, s. liknar ^{när konstut det gör,} verkligheten. Då skola de exempel på hjältemod o medborgarlige dygder, som skilja för folkets ögon, elakturen folkets själ och där i väcka hängifvenhet att fäderneslandets värd. Konstnären måste fördenkall grundligt känna människosläktet och lika grundligt naturen. Han måste vara, filosof." N:o 346.

Det var gifvet, att revolutionens Konstideal skulle likasom förkroppsliga sig i en man med denna uppställning af Konstens värden. Men David var icke ett konstnärsmenne med ursprunglig begåfning. Hvad som karakteriserade honom var flit, ihärdighet, äregrinheten att vara den främste på sitt område ^{och} en häpnadsvärd teknisk skicklighet, s. väckte alla hans lärjungars obegränsade beundran. Och hvad som ^{gripit} ~~hoppas~~ hans färdan var icke blott de rena ~~lin~~ ^{klarniska} ~~lin~~ ^{klarniska} skärhetslinier, som ~~huden~~ ^{antika} Konstens, gestalter fire-sedde, utan det patos, den uppokrufrade lidelsefullhet, som han, ^{hvarje} alldeles riktigt, ansåg känneteckna ~~den~~ ^{de} gamles Konst, men ~~han~~ ^{han} han hemtat firebilden ej från den, utan från den franska teaterns ^{dock} ~~och~~ ^{klarniska} tragedier. Denna uppstyltade patos åtförjarna ^{och} ~~och~~ icke i sin starkaste form, ^{af} ~~af~~ i den tafla af hm, s. här är afbildad och ^{fram-} ~~fram-~~ ställer den bekanta episoden om de sabiniska kvinnorna, som romarne, när de ledt brist på kvinnor, hade röprat för att göra till sina hustrur, och som, när romare och sabiner vado färdiga att kämpa med hvarandra kastade sig med sina barn emellan de fiendtlige skarorna och bevekta dem att afstå från striden. ~~Täff~~ ^{Täff} ~~ett~~ ^{ett} det patetiska här

29/9. 93.

är så mildvadt, beror därpå, att David, då han målade, försökte vara mer grek än romare och vådadtligen lade en på figurernas förskönhet. De ^{Några} ~~likna~~ ~~och~~ af figurerna likna firdanshall och skulpturverk och sakna i sina rörelser den lifvande energi, i hvars ställe kommit en pose, som påminner om tableau-vianden.

N: 344. Från koprets rida, hade ett försök blifvit gjordt att ritna David, ^{medan den ännu i den existerade} ^{Så försökte åtminstone ett rikt} ^{konst} Han blef erbjuden att porträttera konungen: ^{Republikanerna} ~~men~~ det kunde icke fallit ~~in~~ in att göra det. ~~Man anmärkte, att~~ ^{väntade, att om} anbudet blifvit framkallat till honom, han skulle svarat ungefär hvad den grekiske läkaren svarade sändsbudet från en sjuk despot: "Säg din herre, att jag icke befattar mig med att bota tyranner." I nyhet villigare var han att afmåla den man, s. vi här se: en tyrann, s. ej bar krona, tyrannen Marat, ^{som var} hans vän och kamrat i Jakobinklubben. David fick i hjälpa nationalförsamlingen en uppmaning att afmåla ^{Marat} denne, sedan han d. 12 juli 1793 hade fallit under Charlotte Cordays doltstygn. Redan först hade ^{David} ~~han~~ till nationalkonventet öfver-
lämnat en målning med liknande ämne, framställande den af en lifgarderis mördade republikanske deputeraden Lepelletier de St Fargeau. Båda dessa taflor äro ur rent konstnärlig synpunkt särdeles anmärkningsvärda, ty de visa oss Davids konstnärskap är en helt annan ^{slags} ~~synpunkt~~ ^{slags} än hans patetiska romartaflor; de visa oss David som en enkel, opatetisk, oteatralisk verklighetsmålare. Hans ^{döende} ~~Marat~~ ^{döende} Marat är ett mästerstycke af naturalistisk konst. Charlotte Cordays dolt. träffade, s. bekant, Marat, medan han satte i badkaret ö skref. Den döendes hufvud, som är ^{af konstnären} ~~porträtteradt~~ af en väns hand och dock i ^{hela} ~~all~~ dess fullhet, har nyckit till baka på kanten af badkaret, s. är dräperadt med hvita dukar. Den högra armen med handen, s. ännu håller pennan, hänger slappt mot golvet; den vänstra med Cordays bref mellan fingrarna hvilat på ett öfver badkaret lagdt bräde, beklädt med en grön duk. På golvet ligger dolken. Öfver detta hufvud med dess halfslutna ögonlock och i dödskrämpen förvidna manzipor skulle hjälpa Caravaggio, turligt hvar ~~anmärker~~ anmärker, ha fridat sig. Ljuset faller snett öfvan ifrån på kroppen och framhåller dess brist och hufvud, medan det öfriga ligger i skuggning. Det hela är ett ryktigt stilleben af hänsynlös sanning ö tragisk

29/9. 93.

29/9.93.

